

TAALBELEID NEDERLANDS

De onderwijsminister schrijft:

“Zowel Brits als Vlaams cultuursociologisch onderzoek wijzen op de impact van de culturele specificiteit van de respectieve onderwijsvormen. In het bso neemt deze de vorm aan van een subcultuur waarvan de normen en waarden haaks staan op de schoolse cultuur van de middenklasse. Deze subcultuur laat zich kenmerken door bepaalde muziekvoorkeuren en mediapreferenties, aangevuld met gevoelens van achterstelling en houdingen als autoritarisme, politiek, ethnocentrisme en utilitair individualisme. De door deze jongeren ervaren ongelijkheid resulteert op deze manier in een bijna structureel verzet tegen schoolse waarden en normen.” (Eerste Oriëntatienota 3.2.4.al.1 blz. 11)

TAALATTITUDE

Dit zijn zware woorden. Velen van deze jongeren, vooral jongens, zijn taalarm wat het Nederlands betreft, of gaan met het Nederlands als taalarme gebruikers om. Ze drukken zich makkelijker en dus frequenter met lichaamstaal uit.¹

Anderen hebben een ruimere woordenschat en spreken vlotter, precies in de taal van hun subcultuur. Aan het Nederlands wensen ze slechts deel te nemen via de tussentaal van hun regio.

Het bovengestelde kenmerkt niet alleen een aantal bso-leerlingen, het verschijnsel is algemener in het secundair onderwijs. Jongeren vinden vaak een bevestiging van hun omgang met taal in de media, tot in het tijdschrift Maks! van Klasse toe. Als hun taalgebruik elders als regulier aanvaardt wordt, als alleen de school zich daar weerbarstig tegenover opstelt, dan krijgt alleen zij ongelijk.

Er bestaan overigens bij jongeren meer subculturen, gescheiden werelden die nauwelijks of niet interpenetreren.

TAAL VAN DE LERAAR

Leerlingen tegemoetkomen door elementen van hun kleding en outfit over te nemen, hun taalgebruik na te praten, hun poses te imiteren, pakt veelal verkeerd uit. Een leraar die, om de leerlingen te plezieren, zich inschakelen wil in het cultuurprogramma (het geestelijk territorium) van de leerlingen, wordt vaak ervaren als een indringer, of als een doetje, als een clown. Er is nu eenmaal een verschil tussen de generaties: een reëel dat nog versterkt wordt in de perceptie.

Leerlingen weten dat ze in ontwikkeling zijn, ook en zeker als ze zich ‘groot’ voordoen. Zij ervaren onder elkaar al zoveel onzekerheid en labiliteit, dat ze nood hebben aan vastheid. Zij verwachten van de leraar de open aanwezigheid van een volwassene: d.i. richtinggevend leiderschap. Eerst dan krijgen interactie en dialoog een kans.

Dat leiderschap uit zich in de eerste plaats door respect voor de leerling.

I.c. bv. Door aan te geven dat de leraar wel enige bekendheid heeft en waardering voor elementen van hun (sub)cultuur.

De hiërarchie tussen leraar en leerling moet niet extra in de verf gezet worden. Ze mag best eerder impliciet duidelijk zijn en spontaan beleefd worden. Ze is er immers wel; ze kan niet uitgevlakt worden.

De taal van de leraar is veelal niet die van de huiskring. Ze is wel die van de openbaarheid: d.i. die van de formele momenten. Ze is de enige vorm van Nederlands die internationaal erkend wordt, en – belangrijker voor het individu – begrepen wordt en dus ergens toe leiden kan.² Het is de taal van de arbeidsmarkt: van de publieke sector, de commerciële en de dienstensector, van de bevelvoering, enz. Het gebruik van correcte terminologie kenmerkt ook de praktijkscholing en de praktijkgerichte communicatie.

OVERHEID EN TAALBELEID

De onderwijstaal en de publiek te gebruiken communicatietaal is bij de ministeriële overheid van onderwijs een reële bekommering.

Frank Vandenbroucke, de onmiddellijke voorganger van de huidige onderwijsminister nam geregeld een klaar standpunt in over het Nederlands zelf en over de plaats van een vreemde (instructie)taal van in de basisschool tot in het academisch onderwijs.

Frank Vandenbroucke, toenmalig minister van Werk, Onderwijs en Vorming, sprak de openingsrede van het academiejaar 2005-2006 uit van de Associatie Antwerpen. Hij zei:

“Gebrekkige kennis van het Nederlands vormt vaak de oorzaak van mislukking in het hoger onderwijs. Ik wil hiervoor een grote verantwoordelijkheid bij het leerplichtonderwijs leggen, maar dat ontslaat hogescholen en universiteiten niet van de plicht om zelf ook een beleid op dat vlak te ontwikkelen. Intensieve taalcursussen, remediëring en begeleiding moeten de taaldrempel voor studenten met een andere thuistaal wegnemen. Zoals u weet, denk ik zelf aan het versterken van het talenonderwijs, op de eerste plaats het Nederlands, in het secundair onderwijs en aan het opzetten van een systeem van toetsen om de kennis van het Nederlands op de bepaalde momenten in de onderwijsloopbaan te meten. Het zou mooi zijn als daar ook een actief talenbeleid in hogescholen en universiteiten zou kunnen op aansluiten.”

Huidig onderwijsminister Pascal Smet sluit daarbij aan:

“Van leerlingen die het getuigschrift basisonderwijs behaald hebben, mogen we terecht verwachten dat ze de eindtermen voor Nederlands beheersen. Desondanks zullen deze leerlingen nog verschillende beheersingsniveaus van het Nederlands bereikt hebben. Om op die verschillen zo adequaat mogelijk te kunnen inspelen, voorzien we een screening van de beheersing van het Nederlands voor alle leerlingen bij de start van het secundair onderwijs.

Bij deze screening zal nagegaan worden in welke mate taalzwakke leerlingen in staat zijn om het secundair onderwijs met succes te doorlopen. Deze screening zal samen met het leerlingenvolgsysteem en het portfolio de scholen een beter inzicht geven in de noden van de leerlingen en hen in staat stellen om op een gerichte wijze extra begeleiding te geven.” (Eerste Oriëntatienota 4.2.2.c. blz. 24-25)

SCREENING

Een gelijke taalttest van leerlingen is alleen verantwoord ter gelegenheid van de overgang van lager naar secundair onderwijs voor autochtonen
oudkomers
nieuwkomers.

Een aangepaste / gedifferentieerde test is in het secundair onderwijs op elk niveau eveneens mogelijk voor nieuwkomers en instromers in de loop van het schooljaar. De vraag is niet zozeer 'welke test?', als wel 'hoe wordt aan het testresultaat een inhoudelijk gevolg gegeven?', welke hulp / ondersteuning wordt de taalzwakke / nog onkundige leerling geboden?

De bereidheid van de Nederlandstalige samenleving om te investeren in het leren van het Nederlands aan anderstaligen en vreemdelingen is groot. Zo'n beleid moet onverminderd gehandhaafd blijven.

Een evenredige spreiding van deze leerlingen over de scholen in Vlaanderen en Brussel zal bijdragen aan hun opnemingswijze in wederzijds respect en zelfbewustheid in de evoluerende burgerlijke maatschappij.

OFFICIËLE ONDERWIJSTAAL - LERARENOPLEIDING

De onderwijstaal van de beginnende leraar moet in orde zijn. Ondanks allerlei stellingnamen, geruchten en vergoelijkings van laksheid is het Algemeen Nederlands de officiële, verplichte werktal van de leraar. Dat Nederlands moet de standaardtaal zijn die in Vlaanderen dagelijks te beluisteren is, onder meer op de nieuwsdienst van de VRT. Het gaat dus niet op dat, om zagezegd opvoedkundige redenen, vanaf het eerste leerjaar het streekelijke Verkavelingsvlaams, laat staan het lokale dialect wordt gesproken. Als daarmee de autochtone leerling 'bij de les gehouden wordt', hoeveel talen moet de leraar dan bovendien nog spreken om de immigranten van verschillende afkomst voor zijn onderwijs te winnen?

Het is jammer dat het moet vastgesteld worden: heel wat studenten in de lerarenopleidingen hebben een taalbad nodig van Nederlands taaleigen. Woordkeuze, woordgroepen, vaste verbindingen, uitdrukkingen, zegswijzen, enz. verschillen vaak van die in de regiolecten en dialecten en de daaruit bijeengeraapte vormen van Verkavelingsvlaams. Wie zijn dialectische spraak meent 'op te trekken' tot Algemeen Nederlands door de klanken wat aan te passen, vergist zich.

De mens wordt geboren met het vermogen om taal te leren. Maar elke mens moet een / zijn taal wel echt leren: dat vraagt niet alleen een goed gehoor en een geschikte stem. Dat vraagt evenzeer oplettendheid, leergierigheid, oefening, discipline, zelfkritiek en -respect. Het denken aanscherpen en verdiepen en de communicatie verbeteren is ook de eerste opdracht van levenslang leren.

Hier wringt nog te vaak het schoentje. De (kandidaat-)leraar is niet zelden ongemotiveerd om het algemeen Nederlands consequent met de leerlingen te spreken. Dit kan niet langer aanvaard worden.

Elke vakleraar is ook leraar Nederlands. Het leren van een leraar is een aanbod. Overdracht van kennis en kunde en standaardtaal biedt hij geïntegreerd aan. Voor jongeren is taalverwerving in se gemakkelijk. In het verleden is de klemtoon gelegd op de schrijftaal, en vaak nog in het bijzonder op de spelling.

Uiteraard omvat de volkomen taalbeheersing steeds het geheel van het Nederlandse taalgebruik.

Het is vooral nodig dat leraar en leerling hun gedachte(gang) helder en consistent uitdrukken. Mondelinge taalvaardigheid is vandaag de eerste vereiste. Klare formulering en correct woordgebruik bepalen het goede begrip van de gesprekspartner en de lezer. Het gebruik van de conventionele spelling naar het voorbeeld van het lexicon en volgens de grammaticale regels toont aan dat de schrijvende een ontwikkeld en nauwlettend persoon is.

Op school mag het bijbrengen en inoefenen van mondelinge taalvaardigheid niet uitsluitend gericht zijn op het afleggen van mondelinge examens. Het klasgesprek moet bovenaan de didactisch-pedagogische werkvormen staan. Dat wordt vaak dansen op het slappe koord: wanneer en hoe kan de leraar de leerling op taalfouten wijzen en corrigeren zonder de leerling van zijn gedachtegang af te leiden, eventueel te kwetsen in zijn zelfbeeld?

NOTEN

- 1 Het woord 'hangjongeren' dat volwassenen gebruiken om lummelende (groepjes) jongeren te typeren, is meestal met antipathie beladen.
- 2 Ook in de Belgische context is de taal van de leraar de enige vorm van Nederlands die de Franstaligen (willen) begrijpen. Dat spreekt voor zich.

AANBEVELINGEN TAALBELEID NEDERLANDS

HET NEDERLANDSTALIG ONDERWIJS MOET ZICH TOELEGGEN OP EEN GESPREKS- EN DEBATCULTUUR

DE OVERHEID MOET DAT PROPAGEREN

TAAL IS IMMERS HET EERSTE VEHIKEL VAN DE VOLKSCULTUUR

1 *Verplicht taalbeleid*

Het verplichte taalbeleid van de scholen – van basisonderwijs tot universiteit – moet door de overheid beter gestimuleerd en gecontroleerd worden. Het bestaat vaak alleen op papier, is te summier uitgewerkt, spreekt door flauwe presentatie en gebrek aan opvolging niet aan.

Een aantal – ook grote – scholen onderscheidt zich door een vanuit respect opgezet en dus door alle betrokkenen onderschreven en nageleefd taalbeleid. Aan hun voorbeeld mag meer bekendheid gegeven worden.

2 *Lerarenopleidingen*

Het taalbeleid aan de lerarenopleidingen moet sterk uitgewerkt worden, gericht op specifieke leemten, bv. het gevoel voor taalregisters, en op gebreken, bv. het gebruik van de voorzetsels en voegwoorden. Taalzorg moet de hele opleidings- en oefentijd lang, tegelijk zo duidelijk en ongedwongen mogelijk, vooropstaan.

3 *Evaluatie studenten lerarenopleidingen*

Studenten aan de lerarenopleidingen moeten, voor gesproken taal geen cijfermatig minimum halen.

Die evaluatie wordt verbaal uitgedrukt en als een ‘vermelding’ naast het diploma meegegeven. Zo weet de school waar de leraar aangesteld wordt, welke nascholing(en) Nederlandse taal en / of stemgebruik hij moet volgen om in zijn mondeling taalgebruik nog te groeien

4 *Handleidingen en dgl. – Het is er treurig mee gesteld*

De onderwijsminister kan in samenspraak met een of meer van zijn Vlaamse collega's erop aansturen dat alle drukwerk en in het bijzonder de handleidingen en bijsluiters van apparaten, toestellen en machines ten gerieve van het tso en bso in de correcte Nederlandse terminologie en vaktechnische benamingen worden opgesteld. (*De Europese richtlijn inzake etikettering, enz. geeft helemaal geen voldoening.*)